

Юбілеі

А мне ісці наперад даспадобы...

Таланаватаму, арыгінальнаму па асаблівасцях мастакоўскага светаўспрымання і творчасці Паўла Андрэевіча Міска набылі спадчыныя 70. Не верыцца, бо на абычкі, невычэрпнай энергіі, на творчай і грамадскай актыўнасці ён мадава.

Гэта павердзіла яго кніга-пазнілі "Ружовыя ліўні", якую склаў вершы розных гадоў. Выявілі яны і другую ў пачатку 2001 года, кіраваў да юбілея аўтара арганізацыя ўдзяліў у з'яўленне, шмат жаўрава пільны яго творчасці. І ўсё ж вядомы готы пісьменнік больш шырока акцэнтаваў прызакі, аўтар раманаў, апавесцей, апа-вяданняў, як публіцыст, сатырык, гумарыст, цудоўны казачнік, а таксама акцёр пераходзіць. Ён — дасканалы знаўца роднай мовы, мастак, які піша і для дарослых, і для дзяцей. Гэта дзве каліны, дзве ўрадлівыя дзяліны творчасці Паўла Міска, аднаголькава яму да-рагі: "Разрываюся паміж дарос-лым і дзецім", — зусмешкай за-значае ён.

Крытыка ў свой час вылучыла і станоўча ацаніла ак значную мас-тавую з'яву нашай нацыянальнай прозы яго раманы "Мора Ге-ралота", "Традыцыя", "Хлопчы, чые вы будзеце...", яго апавесці і апа-вяданні, што ўвайшлі ў зборнікі "Калодзеж" (1967), "Калінае лісце" (1974), "Між мінулым і бу-дучым" (1986) і інш. Творам, якія прыцягваюць дзецім, памацавала менш (аб іх вельмі мала сказаць). Хоць літаратура з першых кніг для малодшага і сярняга ўзросту Па-вель Міска набыў вядомасць як та-ленцівы дзіцячы пісьменнік. Юныя чытачы зацікаўлілі ў ім любі-мы яго апавесці "Наваселье", або "Прыгоды Бульбобаў", часам смеіна, часам страшнавата кніга пра незвычай-ныя месцы ў жыцці Жэні Мурашкі (1972), "Прыгоды Бульбобаў" (1977), "Эпізоды на планеце Зямля" (1987), "Прыдзі, дзень-за-дзень" (1993), "Акрабат у бутэльцы" (1994) і інш.

Без твораў Паўла Міска не ўявіць беларускую дзіцячую лі-таратуру. Ён увайшоў у яе ўзростна і захаван пазіцыі пісь-менніка, якога любіць кожны чыта-чы. У час нядаўняй сустрэчы з Паўлам Андрэевічам я спытаўся ў яго, чаму ён пачаў пісаць для дзяцей, які прышоў да разумення, якія кнігі папулярны ім. Гэта быў водгук на пачуццё душы, — адказаў Павел Міска. — Я памятаў сваё бяскайнае дзяціства... Тады ні радзі, ні тэлевізар не было, кнігі былі адзіным прамком святла. Іх перадавалі з рук у рукі, хадзілі па іх нават у чужыя вёскі. І мне ўсё жыццё вельмі памнілася, як на-сцёрпа хачелася чытаць (і пра што) у тым узросце. Вось чаму мае кнігі ў нейкай ступені і задаваль-няюць сваіх жа дзіцячых мар...

Ён вывёў сабе як пісьменнік-на-ватор, які нічоў ужо няма пе-дагагічных схем, смела ішоў на эксперымент. Ён ствараў псіха-лагічна-пераканаўчы, такія роз-ныя вобразы дзяцей — непазасла-вы, гарачыя, лямкаватыя, рыв-вакшныя, цёмныя, залішчыстыя, загарэлыя — такіх, якіх мы су-стрэчам, якія ёсць у жыцці. Яны могуць пасварыцца, разлавацца, прыдумаш небяспечную гульню,

як, напрыклад, у апавесці: "На-васелье", калі насуперак папярэ-джанням дарослых усе ж пачаў ка-паць лямку, у выніку чаго лямка не затнуў аліні з іх — хлопчык Валя. Смяротнае небяспечна-была і са снірадам, які з часоў Ай-чынай вайны ляжаў на дне рэчкі, і каб не старэйшы за іх падлетак — невядома, чым быў гэты скомчы-лася.

"З дзецім уявіць час нешта здарваецца, з адной гісторыі яны трапляюць у другую", — піша Па-вель Міска. Чытаючы кнігу "На-васелье", пераконаваўся ў гэтым. Часам чытачы з трыногай і хваля-ваннем думаць: "Што будзе?", але найчасцей яны ад душы смея-юцца, бо хіба можна стрымаш смех, калі чытаеш, як Жэні Му-рашка (ад яго імя вядзецца апа-вяданне ў "Наваселье") замест саба-кі-баксера купіў "ката ў мяшко" ў прамым сэнсе гэтых слоў. Падма-нулі яго хітрыны-хлопцы, у якіх Жэні купіў таго "баксера". Гэ-тым справа аднак не скончылася, каб пачаў мыць гэтага бруднага, абшарпанага, мусіць, найнятага ката, дык казаўся ён... марской кошкой. Так назвала яго малодшы сестра Жэні — Марынка. Яна чула, што ёсць марскія кошкі, а значыць, ёсць і марская кошка!

Прыказанні педагогічнага лі-тэратуры, без пачуццяў слоў Па-вель Міска вельмі натуральна, з апа-вяданняў, гумарыстычным эфектам гаворыць з дзецім, і яны не прыкметна, вясела праходзяць шкату жыцця, вучацца сабраваць, правільна паводзіць сябе, раз-біраюцца ў людзей, разумець, што ча-го варты. І гэта не толькі ў адносінах да аднагоцца, але і да дарослых.

Зусім нядаўна лічылася кра-моўлі даць кнізе для дзяцей ад-моўны вобраз дарослага. Але ж і дарослы быўаюць розныя... Па-вель Міска супраць баздуўнага прызнання аўтарытэту такіх да-рослых, як Іван Іванавіч Дзерава-эгіст, неспусленны, скаваны, іжы-вагіст. Каб больш прыстойна вы-глядаць, мець найбольш выгяд, ён прысвоў вясёлае прасфэра: нават шмалду адпаведную павесці на свяду дзяржа. Аднак ніколі не ўпрыгожваў самае-самае высокае званне таго, што мае нічёмную ду-шу.

Кнігі Паўла Міска багаты падтэкстам, ён даступны, цікавы дзецім, духоўна ўзбагачае іх. І пра што ні піша гэты аўтар — ад кні-го не адарвацца. Пачытаеш яго "Наваселье", "Бульбобаў", "Эпізоды...". І заўсёды знаходзіш у іх нешта новае, не заўважае ра-ней.

Шмат гразіліваці, біяскухны гумарыстычных дэталей, сітуа-цый у тварах Паўла Міска. А-трымліваецца сапраўдны асаду і літаральна смакуеш траінае, ёмі-ста, гаваркое, роднае слова.

У гэты пісьменніка невычэр-пная фантазія, ён здатны на пры-думаш, умее знайсці арыгінальны, займальны сюжэт, нечакана змя-няе.

"Каліндар Маладцова" (летас аўтар атрымаў пэнтэн на вына-ходніцтва), які праслужыў вам... тысячна гадоў!

Аматары мастацтва паз-наёмца з творчасцю ма-гілёўскага мастака Валерыя Юр-кова і мініскага Міколы Купавы. А тыя, хто цікавіцца палётамі ў космас і касманаватамі, прыча-туюць адметныя нататкі кіна-жысця Уладзіміра Арлова пра на-зашчага знакамціга зямляка-ка-манаўта Уладзіміра Каваленка.

Відлікі фотарэпартаж з Ваўка-выска, які, між іншым, старэйшы з Маскву. Грунтоўны блок матэ-рыялоў да Дня Гумару (сёрад якіх — літаратурныя пародыі Паўла Саковіча, смеінае апа-вяданне "Голы мужык" Аляксандра Пыско, сатырычны мініяцюры Марціна Коўзакі і нават... журэжкі анекдоты ад брастаўча-ніна Міхала Валашына).

Сенсацыяны гучыць загалова- "Асірохна: памперсы!" чар-говага матэрыялу пад рубрыкай "Вершы... не вершы!". Калі ве-рыць аўтару, то трэба толькі дзякаваць Богу, што цяперашнія чытачы "Настаўніцкай газеты" (а таксама часопіса "Беларусь") тых памперсаў не насілі. Бо яны, ака-заваша, небяспечны для здо-роўя...

Для аматараў смачна пасіці — унікальныя рэзінты знакамі-тых варонікаў у чарговым выпус-ку "Утульнага дома", там жа — пароды дамажынага доктара і да-ведчанай гаспадыні.

Як заўсёды ў нумары — кры-жаванка і чорна-белыя сакрэты.

Падрыхтаваў
Іван ІВАНУ.

ніць ход яго развіцця, ускладніць новымі прыгодамі, зліць рэальнае і казачнае (апавесць "Прыгоды Бульбобаў").

Асабліва паказальны ў гэтым плане фантастычны апавесць "Эпізоды на планеце Зямля". Пісь-меннік дае магчымасць героям сваёй кнігі — сучасным дзецім — сустрэцца з эпіздамі (робатамі, разведчыкамі), якія прышлі з космасу на зямлю, каб пазнаёміцца з ёй. Дзікухны магчымасць электроннай тэхнікі з'явілі дэка-настроўваюцца на выкананне пэўных заданняў. Могуць настро-іцца яны і на валадэнне любові мо-вай. Аднак неўзабаве самі пера-конаюцца, што не здолны зраду-мень у тонкасці багачы і шмат-значнасці нашай мовы, на якой часта гаворацца адно, а разумець належыць зусім інаша. У апавесці ёсць загадкавыя незразумелыя словы, тлумачыць іх не зной-дэш ні ў адным слоўніку, бо іх прыдумаў сам аўтар. Сэнс такіх слоў зразумець толькі прачы-таўшы твор.

Гучнае, прыгожае слова Ар-ля-тэ ёсць у апавесці "Наваселье", гэта — абравітура слоў Ар(ар-тысты), дзя(дзячэны), тэ(тэзтар). А што ў тым жа творы значае "Дзень П"?" Аказваецца, гэта дзень прэміер!

І ва ўсім: у прыдуманых П.Міска гульнях, словах, дэталей прыбыцця эпіздаў на зямлю, у ба-гаці таленавітых знаходак апа-вядання іх алёту, незвычайна-пераўтварняў, якія адбываюцца з ім на нашых вачах, — ва ўсім, нават у назвах раздзелаў твораў адчуваецца найбагачэйшая фанта-зія аўтара. Ён, дзедка, няма мяжы. Але яна не б'е ў вочы, не назірае, а толькі вельмі натураль-на прыяе стварэнню той атмасфе-ры яркага, незвычайнага, акая та-заважвае, падабшае дзецім.

Творчасць Паўла Міска, у тым ліку і для дзяцей, цесна звязана з нацыянальнымі вытокамі, з роднай Случчынай, з вёскай Стар-авічы (шмат Зямля), дзе ён на-родзіўся. Сюды прыязджае пісь-меннік і шмат, каб набрацца сілы, наталіць душу вадарам з дзяці-ства дарогі яму мясцін, сустрэцца з роднымі, сявакамі, аднавя-скоўцамі. Сюды вяртае сэрца пісь-менніка.

У сваіх верхах (кніга "Ружо-выя ліўні") Павел Андрэевіч піша: Калі душ змарозіць сумам недарэчнасць...

Калі бадзёрасць няма, алі і сну. Я думаю, куды ў лясную далю — вачынісць...

Гэтыя лясныя казкі і доўжася з любівым пераносам Паўлам Міска ў мастацкія творы. Багата ім іхна апа-вяданняў для дзяцей з пэўнай назвай "Лясныя папэр-кі". Размешчаны апа-вяданні па назвах гамы ў адваротным парад-ку, на ноты "до", "рэ" прыпадае па некалькі апа-вяданняў: "Дом ро-дны", "Сініца прысарабіла", "Ля-сныя дзівосы", "Сольны каністр", "Фаруха папскавала", "Міра-ваны лес", "Рэкардсменка", "Рэка-лет", "Доўгі нос", "Добры ча-ла-век".

Апа-вяданні "Лясныя папэркі" даюць дзецім шмат разнастайных звестак аб роднай прыродзе, род-най зямлі, яе прыгажосці і багач-ках. На жаль, асобым зборнікам апа-вяданняў гэтыя не выдаваліся, яны змешчаны ў кнізе "Прыгоды Бульбобаў", акая, як ужо гавары-лася, выйшла яшчэ ў 1977 годзе.

Цікава таежастаўна дэбаша да тых чароўных папэркаў. Не ліч-чэй і з апавесцямі "Наваселье", "Прыгоды Бульбобаў", "Эпізоды на планеце Зямля". Усе яны ўвай-шлі ў кнігу "Акрабат у бутэльцы", акая была выдана ў 1994 годзе. Што і кажаць, будучы чытацкі з кнігай "Прыдзі, дзень-за-дзень" (1993), акая дзесяць гадоў таму ўбачыла свет, тыраж яе па-часе цяперашнім дзецім нема-льш 12000, але ж гэта казкі! Ужо праз тыдзень гэты кнігу не-магчыма было купіць. А яна павін-на быць у кожным дзіцячым са-бібліятэцы, пачатковай школе. Ці-кавае апавесць-казка "Прыдзі, дзень-за-дзень" і для больш ста-роўшага ўзросту. Гэта наш напяр-важны скарб! Тут сабраны, ары-гінальныя скампаваныя, таленаві-тыя казкі. Да таго ж кніж паміж са-бою па-майстэрствам злучаны даска-намі мастацкімі пераходамі!

"Ах, як не хочацца капаць гэту казку. Але трэба, бо сядзець будзем без хлеба. А хто цікавіцца, то давай, тады сядзіце ў другую каласку, пойдзем у новую казку".

"Будзе адпачынаць, будзе на-вай казкі пачынаць".

А вось як прадстаўлены Паўлам Міска некаторыя героі кнігі: "А была ў дэда і баба толькі курчак-рабка, грабеньчык — як чырвоная шапка, быў каток Вур-каток, пёўні Пянон дзе сабакі Бракух, была мышка-нуршка, Шэрае Брушка. Былі жарончы-шмаргончы... Іх умяшчаў Шмар-гоні рабілі, а дзед і баба на кірма-шы купілі".

"Баба Параска была галасі-ста, па натуре фарсіста. А дзедка Аўлас быў таў, як і ў вас..."

Вось такім складаным, лад-ным, спеўным, прыгожым беларускім словам і трэба дачуць дзетак да роднай мовы. Кніга ж дэтак яшчэ напісана, лепш сказаць пераказана, рытмізаваная мовай, што, безумоўна, дапаможа дзецім яшчэ лепш ачуць "Хараста, мілу-гучнасць, музыку, жывую душу мовы" (Васіль Вітка).

А дзе ж узяць гэтую і іншыя творы для дзяцей Паўла Міска? Так, цяжка цяпер з выданнем кніг. Добра, што працягваюць кожны гадоў у рукапісах, усе ж да юбілея Паўла Андрэевіча выйшла кніга паэзіі "Ружовыя ліўні". А яшчэ ж два зборнікі не год і не два дзяць у выданне. "Дзе знайсці выданне?" Хоць выйшлі на разла-рожа-раскрэсы і гукі ва ўсе бакі: "Ау-у-у! Выдаўшы, дзе вы?" — з горьчуч жартуе Павел Андрэ-евіч. І ўсё ж ёсць надзея на тое, што кнігі абавязкова будуць выданы.

Маргарыта ЯФІМАВА,
кандыдат філалагічных навук.

Дзяржаўная праграма "Анкалогія"

Як засцерагчыся ад бяды

Пастаяннае і паўсюднае навілічэнне захваральна-сці насельніцтва на злаякасныя пухліны, якія склада-юць высокую долю ў структуры інваліднасці і смерт-насці, напярэдне срод хварох колькасці асоб маладо-га ўзросту і дзяцей усё больш прыцягваюць да гэтай праблемы ўвагу спецыялістаў і грамадскасці ўсёй краіны. Беларусь не з'яўляецца выключэннем. За апошнія 25 гадоў колькасць выяўленых хворых на рак павялічыла-ся больш чым у два разы і ў вядучым годзе скла-ла больш за 32 тысячы чалавек. Толькі на працягу апош-ніх 10 гадоў паказчыкі анкалагічных захворванняў па-высіліся на 30 працэнтаў. Усяго на канец 1999 года ў рэспубліцы на ўліку стаялі 152 тысячы анкалагічна хворых, з якіх больш за 48 працэнтаў перажылі 5-гадо-вы тэрмін пасля радыкальнага лячэння.

За галы існавання спецыя-лізаваанай службы ў рэспубліцы адзначаецца ўстойлівае тэн-дэнцыя да павелічэння разрыву паміж паказчыкамі смертнасці і захваральнасці, акая свед-чыць пра ўзмацненне эфэк-тыўнасці праводзімага лячэн-ня, аднак адбываецца гэта на-дзвычай марудна.

Эфектыўнасць барацьбы са злаякаснымі новаўтварэннямі стрымліваецца пазней дыяг-ностыкай анкалагічных захвор-ванняў, зніжэннем актыўнасці супрацьракавай барацьбы, а таксама пагаршэннем работы аглядных і флюараграфічных кабінетаў, адзінаццёвай пра-філактыкі. Амаль не ўдзяляецца ўвагі вырашэнню пытанняў эпідэміялогіі, пераходнай і дру-гай прафілактыкі раку, сані-тарна-асцестнічнай рабоце, а таксама медыцынскай, пра-цоўнай і сацыяльнай рэабіліта-цыі анкалагічна хворых.

Неспрыяльны ўплыў ака-зваюць таксама старэнне на-сельніцтва і экалагічная сітуа-цыя, у тым ліку абумоўлена наступствамі чарнобыльскай катастрофы.

У сувязі з гэтым Навукова-даследчы інстытут анкало-гіі і медыцынскай радыялогіі ім. Н.А.Аляксандрава сумесна з заахаванымі міністэрствам і ведамствам распрацавана дзяржаўная праграма "Анкало-гія", акая дасць магчымасць зменшыць смертнасць і інва-

А.СЯКАЧ,
галоўны ўрач
Рэспубліканскага
цэнтру здароўя.



Пісьмо галоў праце дзіцячых школа ікананіцы ў Свята-Троіцкай цар-кве Жлобіна. Многія не выпускнікі сёння ўжо вучацца ў духоўных семінарыях і вучылішчах жываці. Выставу ікон, прысвечаных 15-годдзю чарнобыльскай трагедыі, жлобінскія святары экспануюць у раёнах, якіх пацярпелі ад радыяцыі.

НА ЗДЫМКУ: адна з сённяшніх вучаніц школы ікананіцы Наташа Пешына.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛНА, БЕЛТА.

"Бядой запаленае слова"

Камітэт па праблемах наступстваў катастрофы на ЧАЭС сумесна з Саюзам беларускіх пісьменнікаў арганізуе цыкл літаратурна-мастацкіх вечораў для жыхароў абласцей Чарнобылем раёнаў на тэму "Бядой запаленае слова".

У дзіцячым рэабілітацыйна-адукацыйным цэнтры "Жапо-вічы", што пад Мінскам, свой першы прыёмны зрабілі беларускія паэты і празаікі. З Брагін-скага і Кармянскага раёнаў іш-тэрты адлічваюцца і адукацыйна-юцца калі 250 хлопчыкаў і дзячучыняў. У сустрэчы са школь-нікамі прынялі ўдзел намеснік

старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Навум Гальперовіч, галоўны рэдактар газеты "Літа-ратура і мастацтва" Аляксей Пісьмен-нік, паст Мікола Мятліцкі і на-меснік галоўнага рэдактара газе-ты "Літаратура і мастацтва" Вік-тар Шніп.

Пётр ШУБЯНОК.

Кнігі, якія паступілі ў Рэспубліканскую навукова-педагагічную бібліятэку

(Навучальна-выхаваўчая работа з адоранымі дзецімі)

Авласевіч М. Дзяржаўная праграма "Анкалогія" (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Пуфаль-Стружнік І. Препятствія ў развіцці адаренных учеников в школьных условиях: [О взаимоотношениях учащихся и учителей] // Психол. наука і адукацыя. — 1999. — № 3. — с. 4. — с. 66 — 70.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш. (у выданні Міністэрства адукацыі і навуцы) // Бел. думка. — 2000. — с. 89 — 93.

Сітніч А. Анкалогія. М.Н. Аляксандрава і інш.